

Hoiva-avustajat ja vähimmäishenki-löstömitoituksen nosto, säästöjä ikääntyneiden hoivassa?

Eeva Hämäläinen ^{1*}

¹ JAMK University of Applied Sciences, Finland

SHORT COMMUNICATION

1 Johdanto

Suomi on tällä hetkellä Euroopan harmaantuvin kansa. Vuonna 2018 yli 65- vuotiaiden osuus koko väkiluvusta oli 21,9% ja väestöennusteen mukaan vuoteen 2050 mennessä osuus tulee olemaan 28,7% (Tilastokeskus, 2019). Väestön ikääntyessä Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon menot ovat kasvaneet, vuoden 2015 julkiset kokonaismenot olivat 56,9% suhteessa BKT:hen (Komission yksiköiden valmisteluasiakirja. Suomen maaraportti 2018).

Alkuvuodesta 2019 alkoi paljastumaan useita puutteita ympärivuorokautista hoivaa tarjoavissa yksiköissä. Valvira sekä Aluehallintovirasto joutuivat sulkemaan yksiköitä sekä useampi yksikkö joutui seurantaan ympäri Suomea esiin tulleiden puutteiden vuoksi. Ilmenneet puutteet ovat myös vaikeuttaneet ympärivuorokautista hoivaa tarvitsevien sijoittelua, koska sopimuksia on jouduttu purkamaan palveluntarjoajien kanssa. Suurimmat ongelmat olivat henkilökunnan määrä suhteessa asiakkaiden hoivan tarpeeseen, lääkeshoidon asianmukainen toteuttaminen sekä puutteellinen kirjaaminen ja lähiesimiestyö. (YLE 29.1.19, 1.2.19 ja HS 25.1.19, 8.2.19)

Vanhuspalvelulakiin esitetään muutosta siten, että hoitajamitoituksesta siirryt-täisiin henkilöstömitoitukseen sekä samalla vähimmäismitoitusta nostettaisiin 0,5:stä 0,7:ään. Vähimmäishenkilöstömitoituksen nostosta on arvioitu syntyvän 230-250 miljoonan euron kustannukset. Samalla alalle tuotaisiin terveydenhuollon ammattihenkilöiden rinnalle työskentelemään ns. matalapalkka-alan henkilöitä, jotka saadaan jatkossa laskea henkilöstömitoitukseen. Tämä taas tulisi laskemaan henkilöstöstä johtuvia palkkakustannuksia. Artikkelin

tarkoituksena on arvioida vähimmäishenkilöstömitoituksen ja hoiva-avustajamallin nettokustannusvaikutuksia tehostetussa palveluasumisessa.

Suomessa julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus perustuu verotukseen sekä erilaisiin lakisääteisiin että vapaaehtoiisiin maksuihin. Julkisen talouden kustantama palveluiden kysyntä ylittää aina tarjonnan, jonka vuoksi niukkuuden (scarcity) maailmassa resurssit joudutaan jakamaan (resource allocation) par-haalla mahdollisella tavalla (opportunity cost), mutta kuitenkin siten, että jakaminen tapahtuisi tasavertaisesti kansalaisten kesken (equity). Lakimuutoksen nettokustannuksilla on merkittävä vaikutus alan resursseihin ja niiden jakautumiseen ympäristössä, jossa kustannuksia ei voida kansantaloustieteellisestä näkökulmasta loputtomasti paisuttaa.

Artikkeli perustuu hallituksen esitykseen (Sitova henkilöstömitoitus sekä hoitai-suuden arviointi ympärivuorokautisen hoivan yksiköissä. HE luonnos 4.10. 2019) vanhuspalvelulain muuttamiseksi ja siinä esitettyihin laskelmiin ja tulkintoihin. On huomioitava, että uudistukseen liittyy erilaisia poliittisia intressejä, jotka saattavat vaikuttaa siihen, että kustannuksista on saatu varsin erilaisia johtopäätöksiä. Artikkelissa on tämän vuoksi pyritty arvioimaan virallislähteistä saadun aineiston perusteella mitkä olisivat uudistuksen todennäköisimmät kustannusvaikutukset ilman intressitahovaikutuksia.

2 Keskeiset lakimuutokset

Henkilöstömitoituksen nosto on esitetty kirjattavan Lakiin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä

* Corresponding author e-mail address: eeva.e.hamalainen@gmail.com

JAMK Journal of Health and Social Studies

Provided by JAMK University of Applied Sciences

URN: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:jamk-issn-2490-029X-20>

Citation: Hämäläinen, E. (2020) Hoiva-avustajat ja vähimmäishenki-löstömitoituksen nosto, säästöjä ikääntyneiden hoivassa?, JAMK Journal of Health and Social Studies, e1-e10.

iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012. Laista käytetään yleisnimitystä vanhuspalvelulaki. Laki on tullut voimaan 1.7.2013 ja siihen on tehty tähän mennä kuusi muutosta vuosina 2014-2016. Hallituksen esitysluonnoksen (2019) muutokset kohdistuvat 15§ Palvelu-tarpeen selvittäminen ja 20§ Henkilöstö.

15§ Palvelutarpeen selvittäminen tullaan lisäämään momentti, jolla säädetään asiakkaiden palvelutarpeen arvioinnin ja seurannan tapahtuvan InterRAI-arviointijärjestelmällä. 20§ Henkilöstö tullaan lisäämään useampi momentti, joilla säädetään vähimmäishenkilöstömitoitukseksi 0,7 sekä siirtymäajalle tarkoitettu 0,5 mitoitus, jonka kuitenkin tulee vastata sen hetkistä asiakkaan palvelutarvetta ja jota ei saa alittaa. Lisäksi säädetään, että mitoitukseen lasketaan vain välitöntä asiakastyötä tekevä henkilöstö. Henkilöstöllä tässä tarkoitettaisiin STM:n yhdessä Suomen Kuntaliiton kanssa julkaiseman laatusuosituksen 2017-2019 sisältäviä ammattiryhmiä, jotka ovat sekä laissa määritettyjä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä että muita avustavia henkilöitä, joilla ei ole suojattua ammattinimikettä, kuten hoiva-avustajia (HE luonnos, 2019. s.78-83).

Hallituksen esityksen 14/2016 mukaan hoiva-avustajien lukemisesta osaksi henkilöstöä säädettiin vuonna 2016. Sääntely toteutettiin sosiaalihuoltolain 1301/2014 49 a §:ssä, jossa henkilöstö määriteltiin aiempaa väljemmällä tavalla.

3 Hoito- ja hoivahenkilöstön palkkatasot

Vuonna 2014 työssä käyvistä henkilöistä 17% (385 482 henkilöä) oli sosiaali- ja terveydenhuollon palveluksessa, joista 72% (277 979 henkilöä) työskenteli julkisella puolella ja loput yksityisellä sekä järjestöissä. Vanhusten sosiaalipalveluissa henkilöstö oli 79 862 henkilöä, joka vastaa 39% kaikista sosiaalipalveluiden henkilöstö määrästä, tästä henkilöstöstä kolmasosa (33%) on yksityisellä puolella töissä. (THL, 2018a) Vuonna 2018 hoiva-avustajien määrä henkilöstöstä oli 2,2% (986 henkilöä) kun kokonaismäärä vanhuspalveluissa oli 44 805 henkilöä. (THL, 2018b) Hoiva-avustajien palkkaryhmä yksityisen sosiaalipalvelualan työehtosopimuksessa on palkkaryhmä B ja vähimmäispalkkaluokka on G14, jos työnantaja edellyttää työntekijältä hoiva-avustajakoulutusta. (JHL, 2019) Hoiva-avustajan peruspalkka on 1.6. 2019 lähtien ollut em. työehtosopimuksen mukaan noin 1850€/ kk. Vuoden 2018 hoiva-avustajan nimikkeellä töissä on ollut 986 henkilöä, tällöin vuosittainen henkilöstökulu työnantajille on ollut noin 34,3 miljoonaa euroa.

4 Uuden henkilöstömitoituksen kustannusvaikutukset

Tilastokeskuksen uusimman väestöennusteen (2019a) mukaan maamme väkiluku lähtee laskuun vuonna 2031 ja vuoteen 2050 mennessä väkiluku olisi noin 100 000 henkilöä nykyistä pienempi. Tämä vaikuttaa myös siihen, että tulevaisuudessa työikäisten osuus väestössä laskee ja sitä myötä väestöllinen huolto-suhde nousee, vuonna 2050 on ennustettu huoltosuhteen olevan 70,1, kun vuonna 2018 se oli 60,8. Tilastokeskuksen (2019b) mukaan vuoden 2018 lopussa Suomen väkiluku oli n. 5,5 miljoonaa, joista yli 65-vuotiaiden osuus oli 21,9% (n. 1,2 miljoonaa henkeä), yli 65 vuotiaiden määrä tulee lisääntymään 28,7%iin vuoteen 2050 mennessä (n. 1,59 miljoonaa henkeä).

Ikääntyneiden hoidon ja hoivan kustannuskehitykseen liittyy kuitenkin epävarmuutta siitä, kuinka ikäryhmäkohtaiset menot kehittyvät eliniän pidentyessä. Vuonna 2013 on arvioitu, että Suomen terveydenhuoltomenojen arvioidaan kasvavan prosenttisyksikön suhteessa kokonaistuotantoon vuosina 2010-2040, jonka jälkeen meno-osuus pysyy muuttumattomana. Samalla myös pitkäaikaishoidossa odotetaan kaksinkertaistuvan seuraavan 50 vuoden aikana, kun vuonna 2013 ne ovat olleet 2,5 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. (Huopaniemi, Kostiainen, 2013)

Vuonna 2018 ikääntyneiden palveluasumisessa asiakkaina oli 44 959 yli 65- vuotiaista henkilöä, joka vastaa 3,7%:ia Suomen väkiluvusta vuonna 2018. Näistä yli 80- vuotiaita oli yhteensä 33 316 henkilöä, joka vastaa 27,3% vastaavan ikäisistä henkilöistä. (THL, 2019) Vanhuspalveluihin tehostetun palvelu-asumisen lisäksi kuuluvat kotihoito ja tavallinen palveluasuminen. Kaikkinsa palveluiden piirissä on noin 95 000 asiakasta, joista 43% sai ympärivuoro-kautista hoivaa. Vanhuspalvelut työllistivät vuonna 2018 noin 45 000 henkilöä, joista 1/3 kotihoidossa ja tehostetussa palveluasumisessa 2/3 koko vanhuspalveluiden henkilöstöstä. Tehostetussa palveluasumisessa valtaosa oli lähihoitajia, n. 22 000 henkilöä ja sairaanhoitajia noin 2600 henkilöä. Hoiva-avustajien määrä oli noin 700 henkilöä ja muuta henkilöstöä, kuten kodinhoitajia ja koti-avustajia noin 1450 henkilöä (Kuvio 1). Henkilöstömitoituksen osalta 5% yksiköistä jäi alle 0,5 ja 22% yksiköistä ylitti 0,7 mitoituksen vuonna 2018 (Kuvio 2). (Kehusmaa, Alastalo, ym. 2018; THL, 2018b ja HE luonnos, 2019, s.18-20 ja s. 14-42)

Henkilöstömitoituksen nostaminen 0,7 henkilöön/ asiakas tarkoittaisi noin 4400 uutta työntekijää ja ympärivuorokautisen hoidon menojen nousun n. 194,5 miljoonalla eurolla. Tämän kustannuksen perusolettamus on, että valtaosa (88%) palkattavasta henkilökunnasta olisi lähihoitajia ja loput sairaanhoitajia (12%). Vaikka yksikköihin tarvitaan monipuolista ja osaavaa

henkilökuntaa, laskelmat on voitu tehdä perustuen lähi- ja sairaanhoitajien palkkoihin, koska muiden ammattiryhmien osuudet yksiköissä on sen verran pieniä, että niiden palkka- vaihtelut eivät merkittävästi muuta loppusummaa. Lisäksi henkilöstömitoituksen noston laskelmissa on myös otettava

huomioon poissaoloista johtuvat sijais-kustannukset, joiden on oletettu olevan noin 945 henkilötyövuotta ja nostavan kokonaiskustannukset henkilöstömitoituksen noston osalta 237 miljoonaan euroon (HE luonnos, 2019, s.30 ja 41).

Kuvio 1. Vakanssit tehostetussa palveluasumisessa v. 2018. Mukailten THL 2018b ja HE luonnos 2019.

Kuvio 2. Mitoitukset tehostetussa palveluasumisessa v. 2018. Mukailten THL 2018b

5 Hoiva-avustajien kustannusvaikutukset

Hoiva-avustaja koulutus toteutettiin vuonna 2011 yhteistyössä Työ- ja elinkeinoministeriön ja Sosiaali- ja terveysministeriön yhteisellä hankkeella, jonka tarkoituksena oli avata nopea, joustava kouluttautumis- ja työllistymisväylä sosiaali- ja terveysalle. Koulutus toteutettiin työvoimakoulutuksena ja se koostettiin lähihoitajatutkinnon kahdesta osasta ja lisäksi siihen edellytettiin yhden valinnaisen osan suorittamista jostakin muusta ammatillisesta tutkinnosta. Koulutus käynnistettiin keväällä 2011 seitsemällä ELY-keskusalueella. Valvira ja AVI ilmoittivat syksyllä 2012 hyväksyvänsä, että hoiva-avustajat voidaan laskea mukaan hoitohenkilökunnan mitoitukseen (Sinervo, Koponen, ym. 2013; TEM, 2013). Vuoteen 2018 mennessä hoiva-avustajia on tullut työelämään vajaa tuhat henkilöä.

Vuonna 2017 STM:n ja Kuntaliiton tekemän Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017-2019 ohjelmassa kuvattiin, että vuoden 2019 loppuun mennessä saataisiin merkittäviä säästöjä, mikäli hoiva-avustajien määrää lisättäisiin henkilöstöön ilman, että henkilöstön kokonaismäärä kasvattamista. Mikäli laskettaisiin arvioitu 4400 henkilön lisäys olisi vain hoiva-avustajia, niin kustannukset pelkistä hoiva-avustajista noin 154 miljoonaa euroa ja sijaistarve mukaan laskettuna noin 188 miljoonaa euroa. Näin vähimmäishenkilöstömitoituksen nosto pelkillä hoiva-avustajilla tulisi noin 50 miljoonaa euroa halvemmaksi kuin mitoituksen nosto lähi- ja sairaanhoitajilla, tämä oletamus sisältää myös sen, että hoiva-avustajien tekemä työ on 100%:sti välitöntä työtä. Kuitenkaan tämä skenaario ei ole toteuttamiskelpoinen, koska laatusuositus (2017) asettaa myös rajoituksia hoiva-avustajan työskentelyyn. Hoiva-avustajien työskentelyä on rajattu niin, että he eivät voi työskennellä yksin työvuorossa, eivätkä voi toteuttaa lääkehoitoa ilman asianmukaista lisäkoulutusta. Vanhuspalvelulain muutosehdotuksessa on myös tuotu esille, että hoiva-avustajien työajasta 79% on välitöntä (asiakkaaseen kohdistuvaa) työtä ja loput 21% olisi välillistä (tukipalveluihin liittyvää) työtä, jota ei laskettaisi vähimmäishenkilöstömitoitukseen. (HE luonnos, 2019. s.33) Kuitenkin käytännössä välillisen ja välittömän työn erottelu ja siihen käytetyn ajan laskeminen vaatisi tällä hetkellä paljon manuaalista työtä, jonka vuoksi mitoituksen laskeminen tulee tapahtumaan siten, että työaika lasketaan täysin välittömän työn teoksi. Tämä näkökulma tuli esille useissa julkisen ja yksityisen palvelun-tarjoajien lausunnoissa, joita Oikeusministeriön lausuntopalvelussa oli annettu määräajassa.

6 Henkilöstömitoituksen ja hoiva-avustajien nettokustannusvaikutukset

Kuntien yhteenlasketut nettokustannukset olivat vuonna 2018 31,4 miljardia euroa, joista sosiaali- ja terveystalouden osuus 58,2 %, joka vastaa 18,3 miljardia euroa, kasvua edelliseen vuoteen oli 2,9 prosenttia. Kuntayhtymillä suurin osa (75,2%) käyttötalouden bruttokustannuksista kohdistui sosiaali- ja terveystoimintaan ja tässä oli kasvua noin 10% vuoden takaiseen. Tähän kasvuun vaikutti tuotantojen siirtyminen joitakin kunnilta kuntayhtymille ja sote-uudistuksen valmistelu (Kuntatalous, 2018). Valtion vuoden 2020 budjettiesityksessä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uusimiseen kohdennetaan 90 miljoonaa euroa ja valtionavustuksia jatketaan vuoteen 2022 asti. Palvelurakenteen yksi uudistuskohde henkilöstömitoituksen nostaminen 0,7 ympäri vuorokautisen hoivan yksiköihin (VM: Kuntalohjelmassa, 2019). Vanhuspalvelulain muutosesitykseen on kirjattu, että laajentuneiden palvelujen aiheuttamat lisäkustannukset korvattaisiin yleisen periaatteen mukaisesti täysimääräisenä lisäämällä kuntien peruspalveluiden valtionosuuksia. (HE luonnos, 2019 s.34)

Hallituksen esityksessä (2019, s.30) henkilöstön kulut perustuvat olettamukselle, että palkkavasta henkilökunnasta 88% olisi lähihoitajia ja 12% sairaanhoitajia ja tämä tulos on muutettu vastaamaan vuoden 2019 kuluja laskemalla sairaan- ja lähihoitajien vuoden 2018 keskipalkka ja lisäämään siihen 23% sivukuluja, 5%:n lomarahaa ja 2,18%:ia sopimuskorotuksia. Tällä laskentatavalla saadaan kaikkien välittömään hoitoon osallistuvan henkilökunnan keskimääräinen kulu vuodessa yhden henkilön osalta ja se on noin 43 820 €. Tällä perusteella laskettuna henkilöstömitoituksen nosto 0,5 tarkoittaisi noin 6,4 miljoonan kustannusta ja mitoituksen nosto 0,7 lisäisi kustannukset noin 235 miljoonaa euroon, nämä luvut perustuvat aiemmin viitattuihin tilastotietoihin ja hallituksen esityksessä ilmoitettuihin lukuihin.

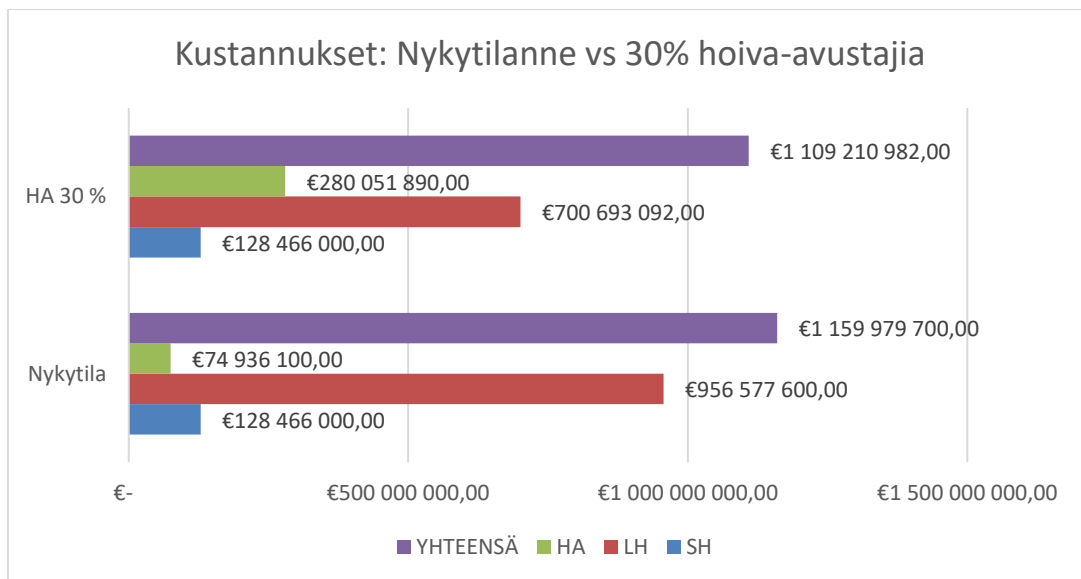
Merkittävin muutos henkilöstömitoituksessa on välittömän (asiakkaaseen kohdistuva työ) ja välillisen (tukipalvelu työn) erittely ja sen vaikutus kustannuksiin. Välillisen työn määrää ja näin ollen myös sen tekijöitä ei laskettaisi henkilömitoitukseen, vaan se jätetään ulkopuolelle. Laatusuosituksessa (2017) lähi- ja sairaanhoitajien, kodinhoitajien ja hoiva-avustajien työaika oli määritetty 100%:sti välittömään työhön, kuitenkin THL:n laskelmien mukaan em. ammattiryhmät ovat käyttäneet välilliseen työhön 876 henkilötyövuotta. Hallituksen esityksessä laskentatapaa on muutettu siten, että hoiva-avustajien työajasta 21% kuuluu välilliseen työhön, joka vastaa 147 henkilötyövuotta ja samalla laitospalaisten 110

henkilötyövuotta poistetaan myös mitoituksista ja samalla pelkästään lähi- ja sairaanhoitajat sekä kodinhoitajat tekevät välitöntä hoitotyötä 619 henkilötyövuoden verran. Toisin sanoen, koska välillisen työn resursseista siirtyy välittömään työhön 619 henkilötyövuotta, tulee lain voimaan tullessa palkata lisää henkilökuntaa tukipalveluihin. Tämän henkilöstömitoitukseen kuulumattoman kustannuksen määrä työnantajapuolelle on arvioitu olevan 22,7 miljoonaa euroa, joka sisältää myös sijaiskulut. Laskelma perustuu laitosapulaisten keskipalkkaan ja se on muutettu vastaamaan vuoden 2019 kuluja samalla tavalla kuin henkilöstömitoituksen laskennassa (HE luonnos 2019, s. 33-34).

Sairaanhoitajien osuus ympärivuorokautista hoivaa tarjoavissa yksiköissä on pysynyt 2600 henkilössä useamman vuoden (HE luonnos, 2019, s.19), joten kustannusten laskua joudutaan hakemaan lisäämällä hoiva-avustajien määrää suhteessa lähihoitajiin. Kodinhoitajat ja -avustajat ovat katoava ammattiryhmä eläköitymisen myötä, koska ammattien koulutusta ei ole enää toteutettu sen jälkeen, kun lähihoitajia on aloitettu kouluttamaan 1993. Voinee olettaa, että hoiva-avustajat tulevat korvaamaan nämä ammattiryhmät tulevaisuudessa. On kuitenkin

otettava huomioon, että hoiva-avustajien määrää ei voida nostaa yli 30% ilman, ettei asiakas- ja potilasturvallisuus vaarantuisi. (Hyvinvointialan Liitto, 2019) Seuraavissa kuvioissa hoiva-avustajien ja kodinhoitajien/-avustajien määrät vuodelta 2018 on laskettu yhteen kuvaamaan hoiva-avustajien määrää. Mikäli sairaanhoitajien määrä pysyy samana ja lähihoitajien määrä laskee 60%:iin ja hoiva-avustajien määrä nousisi 30%:iin, tulisi nykyisellä henkilöstö-määrällä rakennetta muuttamalla 50,7 miljoonan euron säästö, joka on 4,4% pienempi kuin nykyisellä henkilöstörakenteella sairaanhoitaja (SH) 10%, lähihoitaja (LH) 82% ja hoiva-avustaja (HA) 8%.

Vuodelle 2030 on ennustettu ympärivuorokautisten hoivayksiköiden henkilöstö-tarpeeksi 48600 hoitajaa suhteutettuna väestöennusteeseen, mikäli palvelurakenne pysyisi muuttumattomana ja henkilöstömitoitus on 0,7. (HE luonnos, 2019, s.41-42) Näin ollen kustannusero nykyisen henkilöstörakenteen ja henkilöstörakenteen, jossa hoiva-avustajien osuus on 30%, olisi noin 92,2 miljoonaa euroa verrattuna nykyiseen henkilöstörakenteeseen, jonka kokonaiskustannus ylittäisi 2,1 miljardia euroa. Laskussa on käytetty vuoden 2018 summia.

Kuvio 3. Kustannukset nykyisellä henkilöstörakenteella vs. 30% hoiva-avustajia osuudella.

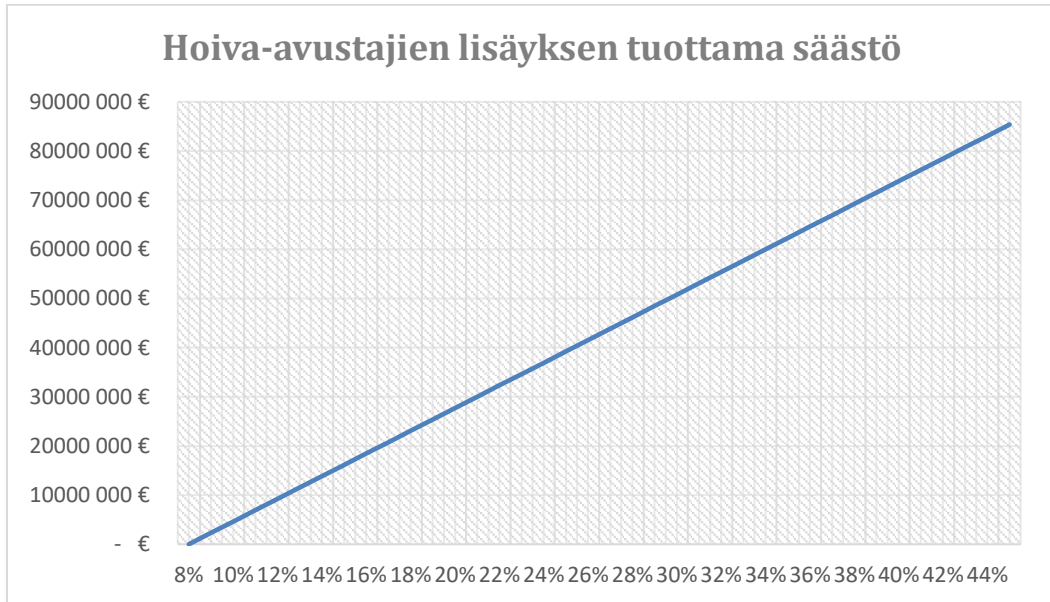
7 Johtopäätökset

Hallituksen esityksessä tehdyt välillisen ja välittömän työn rajaukset sekä ajallisesti että ammattiryhmien välillä olisi paluuta vanhaan hierarkkiseen malliin ammattiryhmien välillä. Vahvasti hierarkkisia ja eriarvoistavia menetelmiä

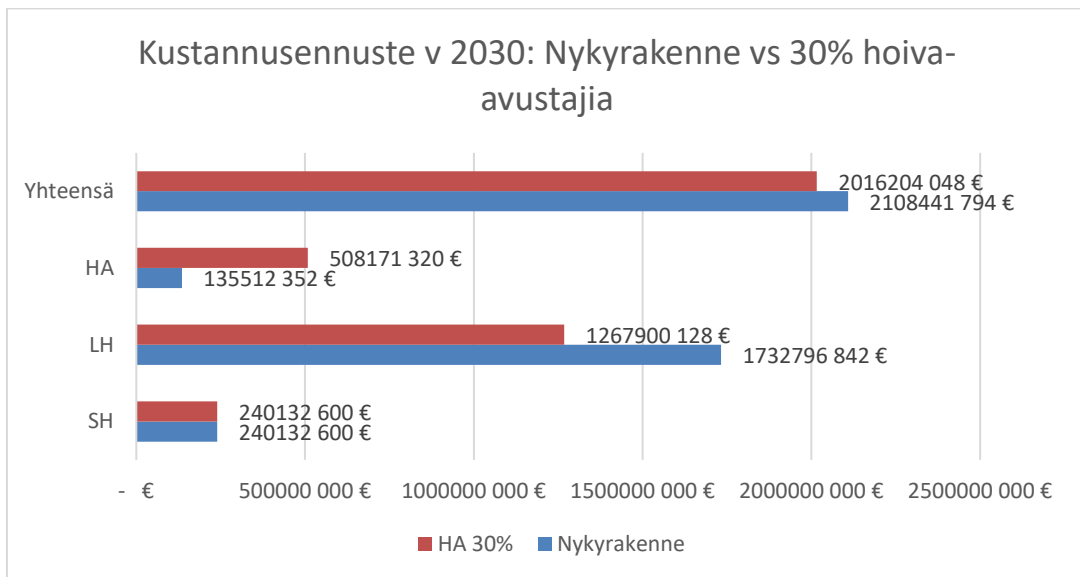
on nykyaikaisissa johtamismalleissa usein vierastettu. Välillinen ja välitön työ eroteltaisiin vain osalla ammattiryhmistä ja sen mukaisesti hoiva-avustajan työ laskettaisiin vain osittain mitoitukseseen. Hoivatyö itsessään on työtä, jossa liittyy useamman asian tekeminen yhtäaikaaisesti. Tällaisesta toiminnasta esimerkkinä hoiva-

avustaja päiväkahvia keittäessään samalla seuraa vanhusten vointia, tukee liikkumista ja keskustelee heidän kanssaan. Tässä yhdistyvät sekä välillinen (kahvin keitto) että välitön (voimien seuranta, avustaminen ja seurustelu) työ.

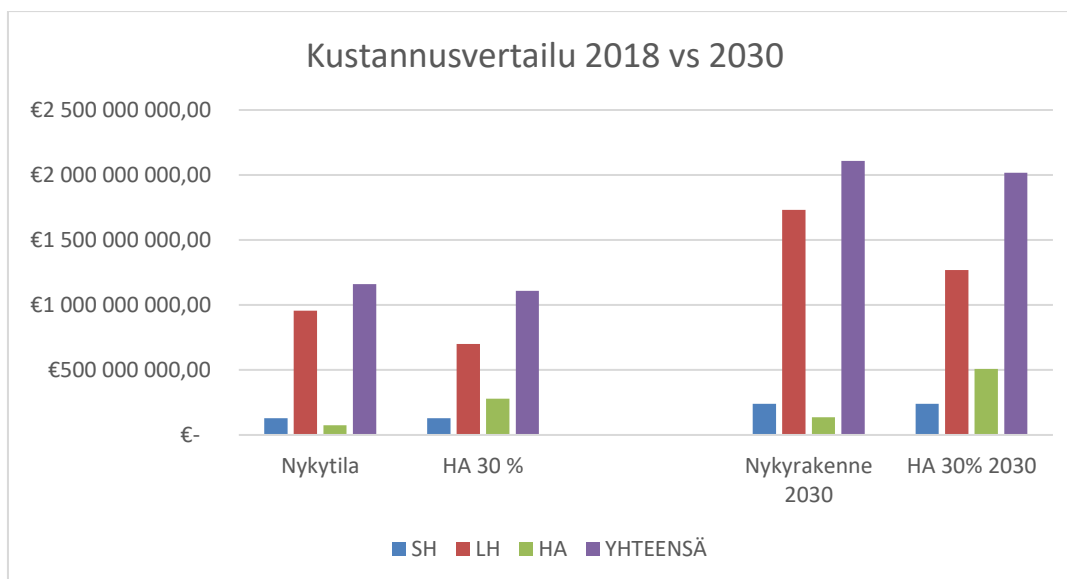
Lainvalmisteluaineistossa ei tuoda ilmi sitä, kuinka työajan erottelu toteutettaisiin esimerkiksi edellä esitetystä hoitotyön arkea kuvastavassa tilanteessa.

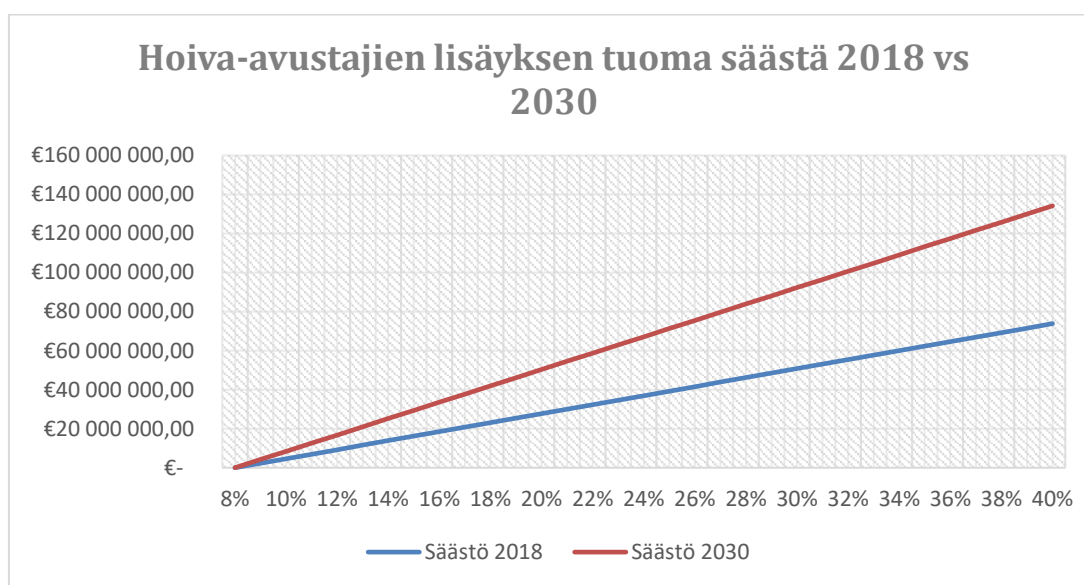
Kuvio 4. Hoiva-avustajien lisäyksen tuottama säästö nykyisellä henkilöstömäärällä henkilöstörakennetta muuttamalla.

Kuvio 5. Kustannusennuste v.2030 nykyisellä henkilöstörakenteella vs. 30% hoiva-avustaja osuudella.

Kuvio 6. Kustannusvertailu vuoden 2018 henkilöstömäärällä vs. vuoden 2030 henkilöstöennuste.

Kuvio 7. Hoiva-avustajien lisäyksen tuottama säästö v. 2018 vs. v. 2030 henkilöstörakennetta muuttamalla.

Hoiva-avustajien koulutus lähti käyntiin vuonna 2011 TEM:n ja STM:n yhteishankkeena, jonka tarkoituksena oli tuoda nopeasti henkilökuntaa nimenomaan palveluasumisen yksiköihin. Uuden henkilöstöryhmän luomisella oli tarkoitus tehdä näkyviä säästöjä sosiaali- ja terveysalalla. Hoiva-avustajan peruspalkka on sekä julkisen että yksityisen puolen työehtosopimuksissa noin 1850€/kk, joka on noin 200€ pienempi kuin lähihoitajan peruspalkka. Työnkuvat näillä ammattiryhmillä ovat kuitenkin lähes

identtiset pois luettuna lääkehoito. Hoiva-avustajamallilla luodaan käytännössä uusi matalapalkka-ala johon lainvalmisteluaineistossa ei ole otettu kantaa ja poliittinen keskustelu on ollut varsin vaisua. Myöskään ammattiliitot eivät ole kannanotoissaan juurikaan tuoneet asiaa esiin.

Hoiva-avustaja koulutuksen voidaan katsoa olevan matalan kynnyksen väylä työmarkkinoille. On todennäköistä, että tämä on huomioitu myös poliittisessa päätöksenteossa. Työttömiä voidaan kouluttaa melko nopeasti ja joustavasti

esimerkiksi oppisopimuksella alalle, jossa on arvioitu olevan työvoimapulaa. Lainvalmistelussa ei ole kuitenkaan arvioitu missä määrin vapailla työmarkkinoilla olevista ei hoitoalan henkilöistä voidaan katsoa olevan alalle sopivat edellytykset ja riittävä motivaatio.

Hoiva-avustajien koulutus on noin vuoden kestävä koulutuksena tai oppisopimuksella nopea tapa vastata vanhusten palveluiden resurssipulaan ja samalla se mahdollistaisi henkilöstön resurssoinnin tehokkaammin. Esimerkiksi kunta-puolella lisäämällä hoiva-avustajien määrää ympärivuorokautisessa tehostetussa palveluasumisessa vapautuisi lähihoitajia kotihoitoon, jossa heidän koulutus-tasonsa on paremmin hyödynnettävissä ja resurssipulaa avohoidossa saataisiin myös korjattua. Samalla kokonaishenkilöstöresurssit vanhuspalveluissa lisääntyisivät merkittävästi. 0,7 henkilöstömitoituksessa hoiva-avustajien määrän lisääminen 30%:iin henkilöstörakenteesta tuo noin 65,5 miljoonan euron säästön henkilöstökuluihin. Kokonaishenkilöstörakenteen muutoksella saatu säästö on myös suurempi kuin säästö (n. 50 M€), joka saataisiin, jos henkilöstömitoituksen nosto (4400 henkilöä) tehtäisiin pelkästään hoiva-avustajilla. Tällä ra-halla saataisiin palkattua avohoidon puolelle noin 1500 lähihoitajaa lisää. Se vastaisi vuoden 2018 henkilöstömäärällä noin 3,3%:n lisäystä henkilöstön määrään koko vanhuspalveluissa. Toisin sanoen henkilöstörakenteen muokkauksella 0,7 henkilöstömitoituksessa ja vapautuvien resurssien järkevällä uudelleen kohdentamisella hallituksen esityksessä oleva noin 235 miljoonan euron kustannus voisi tuoda noin 1500 lähihoitajan vakanssia lisää vanhuspalveluihin. Tämä olisi merkittävä muutos esimerkiksi kotihoidon resurssoinnissa, jossa palveluiden kysyntä on kasvussa. (THL, 2018b)

On huomioitava, että hallituksen esityksen laskelmissa ei ole otettu huomioon nykyisiä henkilöstömitoituksia. Lakiluonnoksen laskelmat perustuvat olettamukseen, että kaikkien yksiköiden mitoitus on lain voimaan tullessa 0,5. Kuitenkin tämän hetkinen tilanne on se, että on yksiköitä, joiden mitoitus ylittää 0,7 (22%) ja 0,5-0,69 mitoitus on 73%:lla yksiköistä. (Kuvio 2 ja THL, 2018b) Näin ollen todellinen nettokustannusvaikutus voi olla kymmeniä miljoonia pienempi kuin esitetty. Tarkkaa tilastoa Suomen tehostetun palveluasumisen mediaanimitoituksesta ei ole saatavilla.

Lähteet:

HE 14/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain kumoamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Saantitapa:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopai-vaasia/Sivut/HE_14+2016.aspx (Viitattu: 13.12.2019)

Hoiva- avustajan palkkauksesta, JHL. 2019. <https://www.jhl.fi/tyoelama/ammattialat/sosiaali-ja-terveyspalveluala/hoiva-avustaja/hoiva-avustajan-palkkaus/> (Viitattu: 4.12.2019)

Hyvinvointialan liitto, HALI ry. Lausunto hallituksen esitysluonnoksesta. 15.11.2019. Saantitapa: https://www.hyvinvointiala.fi/wp-content/uploads/2019/11/lausunto_mitoitus_151119.pdf (Viitattu: 11.12.2019)

Hyvinvointialan työ- ja elinkeinopoliittinen kehittäminen-HYVÄ. HYVÄ- OH-JELMA 2011-2015. Toimintakertomus 2011-2012. Toimintasuunnitelma 2013-2015. Työ- ja elinkeinoministeriö. 9/2013. Saantitapa: <https://tem.fi/documents/1410877/2934378/HYV%20C3%84-ohjelma+2011-2015%2C+Toimintakertomus+2011-2012%2C+Toimintasuunnitelma+2013-2015> (Viitattu: 4.12.2019)

Kehusmaa S., Alastalo H., Hammar T., Luoma M-L. Kolmasosa vanhuspalvelujen henkilöstöstä työskentelee kotihoidossa – asiakkaista kotihoidossa on yli puolet. Tutkimuksesta tiiviisti 39, marraskuu 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-232-1> (Viitattu: 02.12.2019)

Komission yksiköiden valmisteluasiakirja. Suomen maaraportti 2018. Komission tiedonantoon Euroopan parlamentille. neuvostolle, Euroopan keskuspankille ja eurotyöryhmälle. s. 17 <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-country-report-finland-fi.pdf> (Viitattu: 02.12.2019)

Kuntasektorilla työskentelevien kuukausipalkkaisten mediaaniansio 2 834 euroa vuonna 2018 Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntasektorin palkat [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-0203. 2018a. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 2.12.2019]. Saantitapa: https://www.stat.fi/til/ksp/2018/ksp_2018_2019-05-02_tie_001_fi.html

Kuntatalousohjelma 2020-2023: Syksy 2019. Valtiovarainministeriö. 2019. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:52. Saantitapa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-034-1> (Viitattu: 4.12.2019)

Laki ikääntyneenväestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 980/2012.

Saantitapa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>
(Viitattu: 20.11.2019)

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista annetun lain 15 ja 20 §:n muuttamisesta sekä § 20:n väliaikaisesta muuttamisesta.

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=d9621fd9-821e-42e1-a9d2-b8863d0a1b38>
(Viitattu: 20.11.2019)

Sitova henkilöstömitoitus sekä hoitoisuuden arviointi ympärivuorokautisen hoi-van yksiköissä. HE luonnos 4.10. 2019. <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM070:00/2019>
(Viitattu: 20.11.2019)

Sinervo, T.; Koponen, E.-L.; Syrjä, V. & Hietapakka, L. 2013. Hoiva-avustajaselvitys. Joustava koulutus- ja työllistymisväylä sosiaali- ja terveystalvveluiden avustaviin tehtäviin. Sosiaali- ja terveystalvveluministeriön raportteja ja muistioita 2013:40. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3453-5> (Viitattu: 8.12. 2019)

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 Saantitapa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
(Viitattu: 13.12.2019)

Sosiaali- ja terveystalvveluministeriö ja Kuntaliitto. 2017. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017-2019. Sosiaali- ja Terveystalvveluministeriön julkaisuja 2017:6. Saantitapa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80132/06_2017_Laatusuositusjulkaisu_fi_kansilla.pdf
(Viitattu: 20.11.2019)

Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntatalous [verkkajulkaisu]. ISSN=2343-4147. 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 9.12.2019]. Saantitapa: https://www.stat.fi/til/kta/2018/kta_2018_2019-09-20_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Yksityisen sektorin kuukausipalkat [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-3894. 2018b. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 4.12.2019]. Saantitapa: https://www.stat.fi/til/yskp/2018/yskp_2018_2019-06-26_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5137. 2019a. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 28.11.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vaenn/2019/vaenn_2019_2019-09-30_tie_001_fi.html

Suomi lukuina, Väestö. 2019b. Suomen virallinen tilasto (SVT): Tilastokeskus [viitattu: 28.11.2019]. Saantitapa: http://tilastokus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

Taloustalvveluministeriön ikääntymisraportti ja komission kestävyyslaskelmat. Kansantalvveludellinen aikakauskirja - 109. vsk. -1/2013 s.40-41 https://www.taloustalvvelutieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2014/09/huopaniemi_kostiainen.pdf
(Viitattu: 25.11.2019)

Terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstö 2014. THL. Tilastoraportti 1/2018a. s. 1-3 <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201801252227> (Viitattu: 25.11.2019)

THL Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen asiakkaat 31.12.2018. Saata-villa: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s3bPtY1LrU2LrNOLgUA&region=s07MBAA=&year=sy6rBAA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=201911131146> (Viitattu: 25.11.2019)

THL, Kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoidon asiakasmäärät, henkilöstö ja johtaminen 2018b. SlideShare- esitys. Saantitapa: <https://www.slideshare.net/THLfi/kotihoidon-ja-ymparivuorokautisen-hoidon-asiakasmrt-henkilst-ja-johtaminen-2018> (Viitattu: 25.11.2019)

Tilastokeskus väestörakenne 31.12 2018. Saatavilla: https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html# (Viitattu: 27.11.2019)

Ylen selvitys: Hoivajätti Attendolla ongelmia ympäri Suomea- hoivakodeissa aliravittuja, ulkoilua harvojn ja likaisissa vaipoissa nukkumaan. <https://yle.fi/uutiset/3-10618334> (Viitattu: 9.12.2019)

Valvira määräsi vanhusten hoivakodin suljettavaksi heti, asukkaan epäillään kuolleen hoitovirheen vuoksi- Viranomaiset selvittävät kymmenien Esperin Caren yksiköiden ongelmia <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005978418.html> (Viitattu: 9.12.2019)

Vanhustenhoidon kriisikokouksen lopputuloksena 25 lupauksen lista- Attendon toimitusjohtaja kuvailee ongelmia ”pieniksi rikkaruohoiksi” <https://yle.fi/uutiset/3-10626123> (Viitattu: 9.12.2019)

Viranomaiset määräsivät tammikuussa Alavuudella aloittaneen Attendon hoi-vakodin toiminnan keskeytettäväksi- Yksikössä on kuollut kuusi asukasta

vajaan kuukauden aikana, syitä selvitetään <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005994446.html> (Viitattu: 9.12.2019)

Ylitarkastaja Attendon hoivakodista HS:lle: ”Kuolemantapaukset herättivät vi-ranomaisten huomion” <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005995302.html> (Viitattu: 9.12. 2019)